

vestes texere, velleri tingere, etc. Idem, cap. IV De Idolatria, ait Henoch prædixisse quod demones omnia elementa, et cuncta que in terra marique sunt, in idololatriam converterent. Liber Henoch citatur crebro in testamento duodecim Patriarcharum, quod citant et laudant Origenes et Procopius: citatur, inquam, in testamento Simeon, Levi, Issachar et Dan, ubi recensentur oracula Henoch, de his queventura erant filiis et nepotibus duodecim Patriarcharum, de Hebræorum flagitiis et suppliciis, de mundi Redemptore a Judeis occidendo, de Hebræorum clade, servitute et reprobatione perenni. Ireneus, lib. IV, cap. xxx, ait Henoch legatione Dei functum ad angelos, intellige ad filios Dei, quorum libidinem cum filiabus Cain castigavit, Genes. vi, uti recte interpretatur Ireneus Fevardentius. Porro S. Hieronymus De Script. Eccl., in Juda, et S. Augustinus, loco jam citato, et lib. XV De Civit., xxiii, aiunt non habere certam fidem que in libro Henoch scribuntur, eo quod nimia antiquitas illa suspecta fecerit, non supposititia vel depravata sint.

Ut ut est, certum est ea que citat Judas ab Henoch esse predicta. Perperam ergo Cajetanus et alii suspectam habent hanc Epistolam, eo quod citet librum apocryphum Henoch: non enim citat librum, sed prophetiam Henoch, que potuit esse vocalis et verbalis; ac si eadem scripta olim fuerit ab Henoch vel Noe, authenticè scripta fuit, esto posterioribus sæculis additis fabulis fuerit vitata; Judas ergo si librum Henoch citat jam vitatum, ideoque apocryphum, non idcirco omnia que eo continentur probat, sed tantum illum citat probatque ea parte, qua is authenticus et germanus erat Henoch vel Noe, puta prophetiam Henoch de ultimo judicio. Vide dicta in simili vers. 9. Jam vero S. Judas citat ejus prophetiam, qua parte agit et intentat impiis Dei judicium, quia illud negabant Gnostici impuri et impii. Illud enim maximum est frenum ad cohibendos homines a peccatis et libidinibus, que tempore Henoch abundabant. Unde mox propterea Deus obi generale induxit ultionem. « Quis enim peccare poterit, si semper ante oculos suos Dei judicium ponat? » ait S. Petrus apud S. Clementem, epist. I. Hinc judicium Dei jugiter sibi aliisque ob oculos posere Sancti, ut S. Hieronymus, S. Ephrem, S. Basilus, S. Augustinus, S. Chrysostomus, S. Gregorius uterque, et alii. Vide exempla et gnomas quas recitavi Deuter. xxxii, 29. Hinc et ipse Henoch cum Elia venturus est quasi præcursor judicis Christi, tum ut resistat Antichristo, tum ut instans judicium predicet, adigatque homines ad penitentiam, ut ad illud se comparent: de quo plura Apocal. xi, 3. Simili modo S. Athanasius, lib. De Incarnatione Verbi: « Nolim, ait, te latere alterum ejus adventum illustrem et divinum, non humilitate contemptibilem, sed gloria magnificentum, in expectatione esse,

atque immingere, cum non ut patiator rediturus sit, sed ut fructus sue crucis omnibus retribuatur; immortalitatem videlicet, et resurrectionem, et incorruptibilitatem, neque ut judicetur, sed ut judicet. »

Dicens: ECCE VENIT DOMINUS. — Græce ἴδω, id est venit, in præterito. Unde Arabicus vertit, jam ecce Dominus jam venit. « Venit, » id est, ita certo brevique venit, ac si jam venisset. Propheta enim de futuris loquuntur quasi de præteritis, ob rerum certitudinem, quia in Dei prescientia et prædestinatione sunt jam præterita. Deus enim ea prescivit et prædestinavit ab æterno, ut fierent tempore congruo a se decreto. Rursus æternitas Dei, qui hæc per Henoch prædixit, ambit, includit et transcendit omnia tempora, juxta illud quod dixit S. Petrus, epist. II, cap. ii, vers. 8: « Unus dies apud Dominum, sicut mille anni, et mille anni sicut dies unus. Non tardat Dominus promissionem suam. » Hunc secundum Christi adventum passim Propheta et Apostoli hominibus tubali voce insonant, ut ad eum se comparent. Ita Isaias, cap. iii, vers. 17: « Stat, ait, ad judicandum Dominus, et stat ad judicandos populos. Dominus ad judicium veniet cum senibus populi sui, et principibus ejus; » et cap. lxxvi: « Ecce Dominus in igne veniet, et quasi turbo quadrigæ ejus, reddere in indignatione furorem suum. » Joel cap. ii, vers. 4: « Venit dies Domini, quia prope est dies tenebrarum et caliginis, dies nubis et turbis, » etc. Apocal. cap. i, vers. 7: « Ecce venit cum nubibus, et videbit omnis oculus, et qui eum populerunt. »

IN (id est cum) SANCTIS MILLIBUS Suis, — stipatus scilicet innumeris legionibus angelorum et Sanctorum. Unde S. Cyprianus ad Novatianum legit: « Ecce venit cum multis millibus nuntiorum suorum, » juxta illud Dan. vii, 10: « Mille millium ministrabant ei, et decies milles centena millia assistebant ei. » Christum enim e celo descendentem ad judicium honoris causa comitabantur omnes omnino angeli, quasi ejus ministri, ut tam solemnem et universalem Christi mundique actum condecorent, juxta illud Christi: « Cum venerit Filius hominis in majestate sua, et omnes angeli ejus eum eo, tunc sedebit super sedem majestatis sue, » Mat. h. xxv, 31. Ad Henoch alludit Moses mortens et benedicens populo, Deuter. xxxiii, 2, dicens: « Dominus de Sinai venit, etc., et cum eo sanctorum millia. In dextera ejus ignea lex. Dilixit populos, omnes sanet, in manu illius sunt; » et Zacharias xiv, 6: « Veniet Dominus Deus meus, omnesque sancti eum eo. » In judicio ergo « infinite angelorum legiones Christum regem undique circumstant, » ait Nyssenus in illud: « Quod uni ex minimis meis fecistis, » Item plurime legiones hominum sanctorum, qui cum Christo judicabunt impios. Quod expawescens S. Augustinus in Malli. cap. iv: « Tot, ait, judicibus inops astabo, quot me processerunt in

opere bono; tot argumentibus confundar, quot mihi præbuerunt bene vivendi exempla; tot convincer testibus, quot me monuerunt profectus sermonibus, sequæ imitandos dederunt justis actionibus. »

45. FACERE JUDICIUM CONTRA OMNES. — S. Cyprianus ad Novatianum legit, *facere judicium de omnibus*; Arabicus, *ut judicetur omnis caro*. Vere S. Augustinus, serm. 64 De Verbis Domini: « Sedebit judex, ait, qui stetit sub judice; damnabit veros reos, qui factus est falsus reus. » Et S. Paulus II Corinth. v, 10: « Omnes, ait, nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum. » Tunc enim, ut idem ait cap. iv, vers. 5: « Dominus illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium, » et S. Joannes, Apocal. xx, 12: « Vidi, ait, mortuos magnos et pusillos stantes in conspectu throni, et libri aperti sunt, etc., et judicati sunt mortui ex his que scripta erant in libris secundum opera eorum. »

ET ARGUERE OMNES IMPIOS. — Græca addunt *αἰῶν*, id est eorum. Unde Pagninus, ut redarguat omnes ex eis qui sunt impii. Explicat enim quod dixit, « facere judicium contra omnes, » per id quod subdit, et arguere omnes impios ex eis. » Christus enim instituit judicium contra omnes homines, puta contra totum æternum hominum (quia longe major ejus pars est impia), ut perdat ex eis quoscumque revera invenerit impios. S. Cyprianus ad Novatianum legit. « Et perdere omnes impios, et arguere omnem carnem de omnibus factis impiorum, que fecerunt impie; » Syrus: « Ut redarguat evectos illos impios, propter omnia opera illa que impie fecerunt. » Hinc patet omnes omnino impios, etiam infideles et hæreticos, esse judicandos in die judicii. Quod ergo S. Augustinus, serm. 38, negat eos fore judicandos, et Christus, Joann. iii, ait: « Qui non credit, jam judicatus est; » intellige eos non fore judicandos judicio discussionis et inquisitionis, sed judicio sive sententia condemnationis: causa enim eorum cum sit clara, discussione non eget, sed sententia pronuntiatione, et penæ irrogatione.

DE OMNIBUS DURIS (S. Cyprianus loco citato legit *impis*) QUE LOCUTI SUNT CONTRA DEUM PECCATORIS IMPII. — Arabicus, et super sermonibus duris contradicentibus, quibus locuti sunt in eum impii peccatores, puta de omnibus blasphemis, erroribus et murmuribus contra Deum jactatis, item de omnibus verbis maledicis, detractoriis, impudicis contra proximum dictis: hæc enim cum sint contra Dei legem, sunt pariter contra Deum sint contra Dei legem, sunt pariter contra Deum ipsum legislatores, ideoque ab eo in die judicii, judicanda, arguenda et vindicanda. Alludit S. Judas ad id quod dixit vers. 8: « Majestatem blasphemant. » Sic Capharnaïtae, audito Christi sermone de carne sua manducanda, dicebant: « Du-

rus est hic sermo, et quis potest cum audire? » Joan. vi, 61.

46. HI SUNT MURMURATORES QUERULOSI. — Syrus, hi sunt qui turbant et concurrent in omni res; Arabicus, hi sunt provocantes super vos reatus. Nimirum murmurabant Gnostici de Evangelica lege, quod nimis esset arcta et carni difficilis; quod ob eam exponerentur fideles Gentilium odii, rapinis et neci; quod Episcopi novas leges, nova onera jejuniorum, festorum, rituum, observandarum, etc., gravia et dura populo imponerent.

Pro murmuratores græce est *γογγύσαι*, id est susurrone, Est autem susurro, ait (Œcumenius, qui tacite ac mussitando, non aperte, quod sibi displicet, reprehendit et carpit, ac presertim qui discordias seminat inter fideles et amicos, turbatque unioem et pacem, uti turbant hæretici secreto detrahendo Episcopis et Pastoribus.

Pro querulosi græce est *καυχήσασθαι*, id est queruli, Œcumenius et alii vertunt, reprehensores; καυχήσασθαι, ait (Œcumenius), est qui portionem et sortem aliorum reprehendit, quique omnia ac semper studet vituperare. »

SECUNDUM DESIDERIA (iniquitates, id est concupiscentias) SUA AMBULANTES. — Arabicus, currentes, uti equi effrenes et cæstro percuti.

ET OS EORUM LOQUITUR SUPERBA, — *ὕψιπρον*, id est tumida, exalta, fastuosa, omnem modum fidemque excedentia; Syrus, stupenda; Arabicus, implicat in maximis ora sua. Perstringit fastum Marci et Gnosticoorum, de quibus Ireneus, lib. I, cap. ix: « Perfectos, ait, seipsos vocant, quasi nemo possit exæquari magnitudini agnitionis ipsorum, nec si Paulum aut Petrum dicas, vel aliter quemdam Apostolorum, sed plus omnibus se cognovisse, et magnitudinem agnitionis illius, que est inenarrabilis virtutis, solos ebuisse: esse autem se in altitudine super omnem virtutem. Quapropter et libere omnia agere, nullum in ullo timore habentes: propter enim redemptionem et incomprehensibiles et invisibiles fieri judici. » Subdit eos ipsum judicem ad summum Dei tribunal citare. « Omnes tument, omnes scientiam pollicentur, » ait Tertullianus De Prescript., cap. xli. Narrat S. Gregorius, XVIII Moral., xxvii, alias xxxviii, hæreticum quemdam dixisse, se non invidere Christo Deo facto, quoniam si vellet, et ipse posset fieri. Alii vocabant se Catharos, et esse puros; alii Manichæos, quasi Manu fundentes; alii Noetos, quasi intelligentes. De superbia Lutheri et Calvinii dixi II Petri ii.

MIRANTES PERSONAS. — Syrus, laudan. personas, puta homines illustres, primarios, opulentos suspiciunt et predicant, q. d. Adulantur potentibus et divitibus, eos mirifice laudant et extollunt; fingentes se admirari eorum excellentiam, ingenium, sapientiam, opes, virtutes. Ita (Œcumenius, Sic Simon adulator Neroni, emque quasi admirans, ejus gratiam sibi conciliavit. Sic Marcus

hæreticus, ait Irenæus, lib. I, cap. ix, purpuratus et ditissimas mulieres coluit, itaque earum opes emunxit. S. Hieronymus in *Amos*, cap. vii, testatur hæreticos aucupari et jacitare gratiam principum, quodque imperatores eis communicarent; ac si quis eis adversaretur, illico rimirari solitos: Ergo tu contra Imperatorem facis? Augusti mandata contemnis? Ita Ariani adulescentes Constantino Magno, eum in initium reddiderunt S. Athanasio; ac assentantes Constantio ejus filio, cum arianum et aere orthodoxorum persecutorem effecerunt. Sic nostro ævo adulati sunt hæretici Elisabethæ, regine Angliæ, ut caput Ecclesiæ anglicanæ dici et haberi vellet, ac colui ut Papissa, utique vera, non fabulosa, uti illa Johanna pariter Anglica. Porro id faciunt

QUESTUS CAUSA. — Græce, *utilitatis gratia*; Syrus, *propter lucra*; Arabicus, *inhiantes lucro*. Testatur S. Hieronymus in cap. II *Isaiæ* et *Jeremias* VI, Syros, quales sunt Judæi, natura cupidus et avaro esse. Primi autem heresiarchæ et hæretici fuerunt Jæthochristiani. Unde S. Ignatius, *epist.* 3, eos vocat alienorum appetitores, pecuniarum rapaces et quasi voraces. Porro phrasim hanc, « mirantes personas, » sumpsit S. Judas ex Septuaginta, qui *mirari* sumunt pro suspicere, revereri, colere. Unde *Gen.* cap. xix, 21: « Suscepi preces tuas; » Hebræi habent: « Elevavi faciem tuam; » R. Mardochai: « Reveritus sum faciem tuam; » Septuaginta: « Admiratus sum faciem tuam; » que enim elevamus, quasi in altum sublata suspicimus, admiratur et reveremur. Hinc acceptio-nem, vel, ut Hebræice est *נשׂו* *neso*, est elevationem personarum, Septuaginta vocant admirationem personarum, ut *Deuteronomio*, x, 17: « Qui personam non accipit; » Hebræi non elevat; Septuaginta, non miratur. *Proverb.* XVIII, 5: « Accipere; » Hebræice, *elevare*; Septuaginta, *mirari* personam impii non est bonum. » *Isaiæ* ix, 15: « Qui benedictum populum seducentes; » Septuaginta, *qui facies admirantur*. Hinc Naaman Syrus vir magnus apud regem Syriæ, IV *Regum*, v, 1, a Septuaginta vocatur *ὑπερηφανὴς*; *προσώπια*, id est, admirabilis facie, sive ejus personam omnes admirabantur. Id primus solerter advertit et annotavit hic noster Augustinus de Quirous.

Simili phrasia Latina dicitur superbus mirari se, pro sibi placere et de se magnifice sentire ac loqui, et Virgilius, XI *Æneid.*:

— Fama ingens, inquit, ingentior armis,
Vir Trojane, quibus cælo te laudibus æquem?
Justitiam prius mirer, belline labores?

Rursus mirari per metalepsin est imitari. Sic Virgilius, VIII *Æneid.*:

— Prims et te mibetur ab annis,

miratur, id est, imitatur, ait Servius E. Lucanus, lib. IX:

— miratorique Catois.

Optima enim ingenia necesse est ut ea que mirantur, imitentur. Sic Gnostici adulando mirabantur, id est, imitabantur mores et gestus potentum et divitum, ut eorum gratiam aucuparentur. Tales miratores videre est in anlis principum, qui id quod facit princeps, illico imitantur, ut principem voce, gestu, habitu, inoessu, plane referre videantur; atque hæc arte ejus favorem venantur.

17. Vos AUTEM, CHARISSIMI. — Est conclusio, qua declaratis hæreticorum fraudibus et vitis adhoratur fideles, ut Apostolorum doctrinæ et monitis constanter insistentes, eos velut pestes devitent.

MEMORES ESTOTE VERBORUM QUE FREDICATA (id est, prius dicta, antehac dicta: ita Syrus, Arabicus, Pagninus et alii) SUNT AB APOSTOLIS, — ut a S. Petro, *epist.* II, cap. III, vers. 2; a S. Paulo, I *Tim.* cap. I, vers. 1, et *epist.* II, cap. III, vers. 2, ubi premonent fideles, ut caveant hæreticos mox nascituros, et ex parte jam natos. Vide ibi dicta.

18. ILLUSIONES. — Hebræi *לשׂים* *letsim*, id est illusores, derisores, vocantur homines pessimi, qui omnia divina et humana irridunt, ut faciunt hæretici. Hugo: « qui fidelibus illudunt, » sicut illudebant Judæi Christo, ut jure Antichristi vocari possint; Dionysius: « qui simplices decipiunt » per dulces sermones, per hypocritas et simulationem pietatis. Maxime vero Gnostici illudebant dei providentiam et judicium, ut sine ejus metu libere suis indulgerent libidinis. Unde irridendo dicebant: Ubi est promissio aut adventus ejus? Et Petri III, 4.

SECUNDUM DESIDERIA SUA AMBULANTES IN IMPIETATIBUS. — Græce *ἀσεβῶν*, id est impietatum, *q. d.* desideria eorum sunt desideria impietatum, id est, rerum impiarum et impiissima. Syrus, qui secundum concupiscentias suas ambulat post impietatem; Arabicus, *currunt in suis desideris impudicitiæ.*

19. HI SUNT QUI SEGREGANT SEMETIPSOS. — ab Ecclesia et cætu fidelium, ac consequenter a Deo, Christo et cælo, faciendo schisma, Ecclesiam et sectam propriam; *ἢ semetipsos* deest in Grecis. Unde Œcumenius Græcum *ἀποδιόριστοι*, id est distinguentes, dividendes, discriminantes, segregantes, vertens *extermianantes*, vel potius *determinantes*, sic explicat: « Qui determinant, id est, qui extra Ecclesiæ terminos, hoc est, extra fidem et sacrum Ecclesiæ tabernaculum homines abducunt et separant. Cum enim sua diversoria et collegia speluncas latronum fecerint, ab Ecclesia rapiunt, atque ad se adiungunt. » Apostoli ergo primitus, ad unitatem Ecclesiæ et ad consocietatem fidelium, utque melius omnes cognoscere, curare et promovere possent, valde urgebant Christianos ut Ecclesiæ et cætus communes frequentarent. Hinc illud *Actor*, cap. II, vers. 46: « Quotidie perdurantes unanimitè in templo; » et cap. XX, vers. 7: « Cum convenissemus ad frangendum panem; » et I *Corinth.*, cap. XI, vers. 20: « Convenientibus ergo vobis in unum; » *ad He-*

braos x, 23: « Non deserentes collectionem nostram. » Clemens Romanus, lib. II *Constit. Apost.*, cap. LIX: « Convenite, ait, in Ecclesiam singulis diebus mane et vespere ad canendos psalmos. » S. Ignatius, *epist.* 6 ad *Magnes*: « Omnes ad orandum in idem loci convenite, sit una communis precatio; » et *epist.* 11 ad *Polycarpum*: « Crebrius celebrentur conventus Synodique, nominatim omnes inquire. » Porro causam cur se segregant assignat, dum subdit:

ANIMALES. — non ab anima, sed ab animalitate, ait Hugo. Sed hanc quoque significat anima, cum ab animo, id est parte superiore, distinguitur. Unde Accius in *Epigon*, citatus a Nonio: « Sapius animo, inquit, fruimur anima: sine animo anima est debilis. » Hæretici ergo vocantur « animales » ab anima sensitiva et vegetativa, cui toti servantur, quia scilicet ut animalia non rationem, sed sensum sequuntur, vivuntque in concupiscentiæ carnis, « spiritum non habentes; » Syrus et Arabius, *quibus spiritus non inest, q. d.* Toti quanti quanti sunt, sunt mera animalia, mera caro; hine nihil habent spiritus: nam « animalis homo non percipit que sunt spiritus Dei, » I *Cor.* II, 14. Rursus: « Omnis qui recedit, et non permanet in doctrina Christi, Deum non habet, » ait S. Joannes, *epist.* II, 9. Causa ergo cur se segregent ab Ecclesia est quia sunt animales. Sicut enim animalia sequuntur suam phantasiam, ita ipsi sequuntur suum cerebrum et judicium, nolentes credere et subdere se judicio Ecclesiæ ejusque hæretorum. Unde Arabicus vertit, *sive evitantes*. Secundo, quia instar animalium sequuntur suos appetitus, non rationis et spiritus, sed sensus, puta gula, avaritiæ, ire, superbiæ, libidinis, etc. Unde Œcumenius vertit, *juxta mundi constitutionem viventes*. Rursus: « Spiritum, inquit, non habent, divinum scilicet in se loquentem, quia diabolica utuntur sapientia. » Audi S. Bernardum ad *Frates de Monte Dei*: « Anima, ait, est res incorporea, rationis capax, vivificando corpori accommodata. Hæc animales constituit homines, que carnis sunt sapientes, sensibus corporis inhaerentes. Que ubi perfectæ rationis incipit esse non tantum capax, sed et particeps, continuo abdicat a se nomen generis feminini, et efficitur animus particeps rationis, regendo corpori accommodatus, vel seipsam habens spiritus. Quamdiu enim anima est, cito in id quod carnale est effeminatur. Animus vero vel spiritus non nisi quod virile est et spiritale meditatur, etc. Animus, inquam, in quantum bene animans, et perficiens animal suum supplemento liberæ rationis; bonus autem in quantum jam amans bonum suum, quo bonus fit, et sine quo nec bonus, nec animus esse potuit. Fit autem bonus animus et rationalis diligens Dominum Deum suum in toto corde suo, Deum timens et mandata ejus observans. Hoc est enim omnis homo. »

Nota: Potest quis esse schismaticus, et non hæ-

reticus, si videlicet separat se ab Ecclesia, non ideo quod credat eam non esse veram Ecclesiam, ac habere errores in fide, sed quia non vult ei obedire. Talis enim potest credere omnia fidei dogmata que credit Ecclesia, et tamen quia non vult ei parere, ab ea facit schisma. Schisma enim directe non fidei, sed charitatis: et unum adversatur. Verum communiter schisma desinit in hæresim. Ut enim schismatici ostendant se cum ratione fecisse schisma, illico negant illam Ecclesiam a qua fecerunt schisma, esse veram et orthodoxam, negant pariter auctoritatem Episcoporum et Summi Pontificis, scilicet ipsum esse caput totius Ecclesiæ, ac præsertim suæ schismaticæ: que duo, cum sint articuli fidei, quisquis ea negat, hoc ipso fit hæreticus. Ita schisma Græcorum, Donatistarum et nuper Anglorum illico transit in hæresim. Quocirca S. Augustinus, lib. II *contra Crescentium*, cap. VII, sic schisma definit et ab hæresi secerit: « Schisma est recens congregationis ex aliqua sententiarum diversitate dissensio; hæresis autem schisma inveleratam. » S. Hieronymus vero in cap. III *epist. ad Titum*: « Nullum schisma, ait, nisi sibi aliquam confingit hæresim, ut recte ab Ecclesia recessisse videatur. »

Porro schisma est grave et immane peccatum, *primo*, quia injurium est «eo: unam enim et unanimem ejus Religionem et cultum abolet, scinditque in duas. Quocirca Deus Coræ, Dathan et Abiron, schismaticos, morte horrenda multavit, ut dehiscente terra vivi descenderent in infernum, *Num.* cap. XVI. Maxime vero injurium est Spiritui Sancto, qui est amator et auctor pacis et concordie. Unde Beda Spiritum Sanctum quo congregatur Ecclesia, vocat coagulum charitatis.

Secundo, quia injurium est Christo: ejus enim inconsultum tunicam, puta Ecclesiam, lacerat et scindit, quod facere non sunt ausi Judæi et Gentiles crucifigentes Christum. Qua de causa S. Cyprianus, tract. *De Unitate Ecclesiæ*, et S. Hieronymus, *epist. ad Damasum*, asserunt schismaticos esse peiores crucifixorum Christi. Ita Christus S. Petro, Episcopo Alexandrie et martyri, apparuit veste concessa, cumque rei seiscitanti dixit: « Arius vestem meam, que est Ecclesia, dilaceravit, » simul præcipiens ne unquam Arium in communionem reciperet, quem Deo mortuum esse sciret. Ita habet Vita S. Petri, die 26 novemb. Sic et S. Augustinus, *epist.* 171, Donatistas vocat divisores vestimentorum Domini. S. Irenæus, lib. IV, cap. LXII: « Suam, ait, utilitatem potius considerantes, quam unitatem Ecclesiæ, propter modicas et quaslibet causas magnam et gloriosum corpus Christi conscindunt et dividunt, et quantum in ipsis est, interficiunt. »

Tertio, quia injurium est Ecclesiæ: nam eam lacerant et disindunt schismatici; perinde ac gravem homini ejusque corpori facerent injuriam, qui illud mutilaret et disseccaret. Quocirca Irenæus, lib. IV, cap. XXXVI, ait nullam posse esse

tantam perniciem, quanta est schismatis. Præclare Dionysius Alexandrinus apud Eusebium, lib. VI *Histor.*, cap. XIV, ita scribit ad Novatum: « Si invitus impulsus es (fieri Episcopus et facere schisma a vero Episcopo), sicut dicis, declarabis hoc, si voluntarius redieris. Oportebat quidem nihil non ferre, ne Ecclesiam Dei scinderes. Nec est martyrium hoc Ecclesiam non scindens gratia toleratum, minoris glorie, quam quod fertur propter idololatriæ recusationem. Imo meo iudicio, majoris etiam gloriæ est: nam illic pro una quidem anima martyrium toleratur, hic vero pro universa Ecclesia. Jam vero si persuasus fratribus, vel coegeris etiam ut ad concordiam redeant, majus erit factum hoc tam egregium, quam delictum quod præcessit. Si vero immorigeris persuadere nequiveris, servando serva tuam ipsius animam. »

Quarto, injurium est Prælati Ecclesie, a quorum jurisdictione et obedientia debita se separat. Quocirca sapienter S. Hieronymus, epist. 37 ad Damasum, in schismate Vitalis, Meletii et Paulini: « Ego, ait, Beatitudini Tuæ, id est, Cathedræ Petri communionem consocior: super illam edificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in arca Noe non fuerit, peribit regnante diluvio. Non novi Vitalem, Meletium respuo, ignoro Paulinum. Quicumque tecum non colligit, spargit, id est, qui Christi non est, Antichristi est. » Nam, ut ait Optatus Milevitanus, lib. I *Contra Parmenionem*: « Deserta matre Catholica, impii filii dum foras excurrunt, et se separant a radice matris Ecclesie, invidia falcibus amputati, errando rebelles abscedunt. »

Quinto, est injurium cæteris fidelibus, a quorum societate, concordia et charitate fraterna imple se separat. Idem proportionaliter locum habet in schismate, quo quis non ab Ecclesia, sed a suo Ordine et congregatione se separat. Unde S. Bernardus, serm. 1 *De S. Michaelis*, dicit SS. Angelis nihil ita placere ac concordiam, nihil ita displicere ac discordiam et schisma: « Sunt, ait, plurima quæ eis placent, ut sobrietas, castitas, paupertas, creber in cœlum gemitus; attamen super omnia hæc unitatem et pacem a nobis exigit angeli pacis. Quidam maxime delectantur in his, quæ formam quamdam suæ civitatis representant in nobis, ut mirentur Jerusalem novam in terra? Deo autem ut, quomodo civitatis illius participatio est in idipsum, sic et nos idipsum sentiamus, idipsum dicamus. E contra nihil æque offendit et ad indignationem provocat eos, quomodo dissensiones et scandala, si forte inveniantur in nobis. » Et mox citans verba S. Judæ: « Ili sunt, ait, qui separant seipsum, animales, spiritum non habentes. Videre est animam hominis, quemadmodum universa corporis membra vivificet coherentia sibi. Separat ergo quidvis a junctura cæterorum, et vide an de cætero illud vivi-

ficet. Sic est omnis qui dicit anathema Jesu: quoniam nemo dicit loquens in spiritu Dei, quia anathema separat est. Sic et, inquam, omnis qui ab unitate dividitur, non dubites quin ab eo recesserit spiritus vite. » Deinde subdit angelos dicere schismaticis: « Quid nobis et generationi huius spiritum non habenti? Nam si adesset spiritus, pater enim utique charitas diffunderetur, et unitas non scinderetur. Non permaneamus, in hominibus istis in æternum, quia caro sunt. Quæ enim conventio lucis ad tenebras? Nos de regno unitatis et pacis sumus, et homines istos in eandem unitatem et pacem sperabamus esse venturos: nunc autem qua ratione nobis coherant, qui dissident a seipsis? »

Sexto, est injurium personæ cui inhæret: facit enim ut schismaticus sit separatus ab Ecclesia, a Christo, a Deo, inæpax gratiæ et salutis, adeo ut qui in schismate pro fide Christi mortem oppetunt, non sint martyres, nec in cœlum, sed in infernum descendant, ut docet S. Augustinus, lib. *De Patientia*, sub finem, in apostolus, I *Cor.* cap. XIII, vers. 3. Qui ergo se segregant, proprio iudicio se condemnant et quasi excommunicant.

Denique injurium est suis asseclis, quos Ecclesie prædat, et in suum schisma ac æternam perniciem abducit. Vide S. Cyprianum, lib. I, epist. 6 ad Magnum, et epist. 8 ad Phlebem. Ubi schismaticos vocat adulteros, impios, sacriligos. Et S. Chrysostomus, hom. 11 in epist. ad Ephes.: « Vir sanctus (S. Cyprianus), ait, dixit peccatum istud ne martyrii quidem sanguine deleri. Dic enim, queso, quam ob causam martyrium subis? An non propter Christi gloriam? Quo itaque pacto qui animam pro Christo exponis, Ecclesiam oppugnans, pro qua animam suam tradidit Christus? » S. Cyprianus, lib. *De Unitate Ecclesie*: « Avelle, ait, radium solis a corpore, divisionem lucis unitas non capit; ab arbore frange ramum, fructus germinare non poterit; a fonte præcide rivum, præcisus aresecit. »

20 et 21. Vos AUTEM, CHARISSIMI, SUPEREDIFICANTES VOSMETIPSOS SANCTISSIMÆ VESTRÆ FIDELI, IN SPIRITU SANCTO ORANTES, VOSMETIPSOS IN DILECTIONE DEI SERVATE. — TERTIO superedificantes pendet a servate.

Nota: In Scripturis crebra est metaphora a fabricis, qua homines et filii vocantur « domus; » fideles vero et sancti vocantur « templum Dei, » cuius fundamentum est fides, innixa solidissimo lapidi angulari Christo Jesu, « in quo omnis constructa edificatio crescit in templum sanctum in Domino. » *Ephes.* II, 21. Itaque cum seipsum superedificans S. fidei, augmentum Deo habitaculum extruunt. Unde subdit ibidem S. Paulus: « In quo et vos cœdificamini in habitaculum Dei; » et S. Petrus, epist. I, cap. II, vers. 1: « Ad quem accedentes lapidem vivum, etc., et ipsi tanquam lapides vivi superedificamini domus spirituales. » Christus ergo et fideles Christo inherentes, eri-

gunt et emicunt instigne Dei templum mysticum, puta Ecclesiam, cuius fundamentum est Christus, parietes sunt Ecclesie particulares et provinciales, lapides sunt singuli fideles, qui Christo fundamento per fidem et gratiam inædificantur et superedificantur. Imo quisque fidelis seipsum quasi particulare templum, sive sacellum edificat Deo, juxta illud: « Vos estis templum Dei vivi, » I *Corinth.* VI, 16. Hujus templi fundamentum est fides, parietes sunt spes aliæque virtutes, factum est charitas. Unde S. Augustinus, serm. 22 *De Verbis Apostoli*: « Domus Dei, ait, credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur; » et Origenes in cap. IV ad Rom.: « Prima salutis initia et ipsa fundamenta, fides est; profectus vero et augmentum edificii, spes est; perfectio vero et culmen totius operis, charitas. »

Quæres, qua ratione, sive per quid vult S. Judas fideles superedificare seipsum S. fidei? Respondeo primo, per augmentum et robur fidei, q. d. Fidei vestræ novum indies adde augmentum et robur; quotidie crescite, proficite et confirmate vos in fide, ut in ea contra omnes Gnosticorum, infidelium et diaboli tentationes constantes et firmi persistatis: sicut enim in fabrica corporali lapis lapidi, sic in mystica fides fidei superedificatur. Unde Syrus vertit, in fide vestra edificamini a principio, id est, rursus et quasi de novo, q. d. Innovate, recollite et instauro fidei vestræ principia, primosque fervores, in hisque vos confirmate, et crescite; et Arabicus, state, vel erigite vos, aut consistite super fidem vestram sanctam. Sic S. Paulus ait: « Spem habentes crescentis fidei vestræ, » II *Cor.* X, 15. Hinc (œcumenus sic legit, connectit et explicat: « Seipsum instauro sanctæ fidei in Spiritu Sancto, id est, secundum doctrinam Spiritus Sancti, » suasque congregationes in orationibus (quod significatur per « orantes ») facientes. Unde nonnulli hunc dant sensum: superedificate, id est magis magisque edificatæ et confirmatæ invicem in fide, in qua primitus fundati estis, per mutuas exhortationes, orationes, exempla, etc.

Secundo et potius, jubet fideles superedificare se sanctæ fidei per opera virtutum; fides enim est fundamentum fabricæ spiritualis, cui spes, charitas aliæque virtutes quasi parietes et tectum superedificantur, uti jam dixi. Sensus ergo est, q. d. Jecistis, o fideles, in baptismo fabricæ mysticæ fundamentum, puta fidem, nunc reliquam constructionem erigite, sancta videlicet fidei et virtutum opera. « Nam fides sine operibus mortua est, » *Jacobi* II, 26. Jubet ergo primo, fidei superedificari actus orationis, dum subdit: « In Spiritu Sancto orantes. » Secundo, actus charitatis, ut illam illasam servemus et adaugemus. Unde subdit: « Vosmetipsos in dilectione Dei servate. » Tertio, fiduciam misericordiæ Dei et spem vite æternæ. Unde concludit: « Expectantes misericordiam Domini nostri Jesu Christi in vitam æternam. »

Opponit S. Judas « superedificantes, illi quod dixit vers. præcedenti: « Ili sunt qui segregant semetipsos, » q. d. Gnostici per heresin separant se uti a fide, ita a fabrica Christi: vos autem, o fideles, fidei jam receptæ constanter insistite, inherete, et omnes simul vos superedificatæ, ut omnes simul unam Ecclesiam omnibus numeris æsolutam constituatis.

Fidem vocat, non sanctam, sed « Sanctissimam, » ut miram et summam ejus sanctitatem significet: multis enim titulis, nominibus et causis est sanctissima, ut ostendi II *Petri* II, 20. Opponit sanctissimam, id est purissimam, Christum fidem implissimam et impurissimam Gnosticorum sectæ et perfidiam.

IN SPIRITU SANCTO (puta per Spiritum Sanctum) ORANTES. — Œcumenus: « In Spiritu Sancto, » refert ad superedificantes, quod præcessit. Melius Romani codices et alii referunt ad orantes. Ipse enim Spiritus postulat, » id est, postulare nos facit a gemitibus inenarrabilibus, » *Rom.* VIII, 27. Arabicus vertit, state super fidem vestram sanctam, quando oratis in Spiritu Sancto.

Orationem accipe tum privatam, tum potius publicam in cœtu et Ecclesia. Ita Œcumenus. Notat enim Gnosticos animales, quorum cœtus et oratio erat impura, ideoque non fiebat in Spiritu Sancto, sed venero et diabolico; turpissimas enim libidines in invicem exercebant. Notat quoque Simonis Magi asseclas, qui docebant se natura esse spirituales, ac prout per se salvari posse, nec egere oratione et opo Spiritus Sancti, teste Ireneo, lib. I, cap. I, III et XX.

Tertio in Spiritu Sancto quatuor significat. Primo, orationem veram esse donum Spiritus Sancti, et sine eo neminem posse orare sicut oportet ad obtinendam gratiam et salutem, uti definit Concilium Arusiense et Tridentinum, sess. VI, can. 3; imo Paulus, *Rom.* VIII, 26. Unde S. Augustinus, lib. IX *Confess.*, cap. VII, agens de suis orationibus: « Nos, ait, adhuc frigidi a calore Spiritus tui excitabamur. »

Secundo, in oratione postulanda esse ea quæ suggerit Spiritus Sanctus, non caro, vel nunciam, quæque Spiritui Sancto grata sunt, non carni.

Tertio, orationem effloere hominem spiritualem, non animale; oratio enim est opus Spiritus Sancti, quæ orantem illi similem facit, ideoque spiritualem. Unde sicut veteres nonnulli definiunt angelum: « Angelus est animal cœlestis, immortale, hymnisonum Dei laudes decantans. » Sic virum spiritualem definiat: « Est orator et laudator Dei; est angelus in terra hymnisonus. »

Quarto, Spiritum Sanctum dirigere orationem nostram, ne noxia, sed salutaria petamus et impetremus. Ipse enim orandi inspirat affectum pariter et effectum, ut ait S. Augustinus, juxta illud *Zachar.* III, 10: « Effundam super domum David, et super habitatores Jerusalem spiritum gratie et precum, » hebr. תְּחַנֵּן תְּחַנֵּן *tachannim*, id est mi-

serationum; quia oratio suggesta et directa a Spiritu Sancto est ingens Dei misericordia, et divina miserationis fontes aperit, ex quibus non nisi bona et salutaria profundunt. Secus fecerunt Israelitæ, qui acti spiritu gulae murmurantes contra manna petierunt a Deo carnes, quas et impetrarunt, sed illico plaga Dei in eos deseviit, Numer. xi, 33. Vere S. Isidorus, lib. III de Summo bono, cap. vii: « Multos, ait, Deus non exaudit ad voluntatem, ut exaudiat ad salutem; » et S. Augustinus, tract. 73 in Joan.: « Male, ait, usus eo quod vult accipere, Deo potius miserante non accipit: proinde si hoc ab illo petitur unde homo ledatur exauditus, magis metuendum est ne, quod posset non dare propitius, det iratus. »

21. VOSMETIPROS IN DILECTIONE DEI SERVATE. — Syrus, animam nostram vero in dilectione custodiamus. Jungit dilectionem sive charitatem orationi, tum quia oratio per Spiritum Sanctum impetrat charitatem, juxta illud: « Caritas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum qui datus est nobis, » Rom. v, 3; tum quia ut Deus nos diligat et orantibus bona concedat, vicissim vult a nobis diligi; tum quia fabricæ virtutum, puta fidei, spei et orationis, finis, fructus, culmen et perfectio est charitas, juxta illud: « Plenitudo legis est dilectio, » Rom. xiii, 10; et: « Finitis præcepti est charitas de corde puro, » Tim. I, 5: est enim charitas regina, imo anima, virtutum omnium. Porro dilectio hæc Dei includit dilectionem proximi. Propter Deum enim diligendos est proximus; sic enim jubet Deus, Deique charitas. Schismati enim Gnosticorum opponit charitatem fidei, ut ea uniti in unam Ecclesiæ fabricam conspirent et coalescant, juxta illud S. Pauli: « Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis, » Ephes. iv, 3. Nam, ut ait S. Augustinus, tract. 2 in Joan.: « Livor separat, charitas jungit. » Idem epist. 30 ad Bonifacium: « Ecclesia Catholica sola est corpus Christi, ejus ille caput est, Salvator corporis sui. Extra hoc corpus neminem vivificat Spiritus Sanctus, quia non est particeps divina charitatis, qui hostis est unitatis. » Eam ergo habeat, « ut coalescat arbori vite. »

EXPECTANTES MISERICORDIAM DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI (QUE VOS PERDUCAIT IN VITAM ÆTERNAM, — vel, ut vitam æternam assequamini. Arabicus, in vita æterna. In ea enim sentiemus immensam Dei misericordiam, eaque in Dei visione et possessione fruemur. Exhortatur fideles ad constantem retinendam Christi fidem et charitatem, excitando eos ad spem vite æternæ, quam certo assecuturi sunt a misericordi Deo, si in fide et charitate persistant. Hæc ergo spe quasi clypeo omnes persecutiones, difficultates, tentationes sunt retundende et elidende. Unde Syrus vertit: Animam nostram in dilectione Dei custodiamus, dum speramus misericordiam Domini nostri Jesu Christi. Spes enim magis nititur misericordia Dei, quam propriis meritis, tum quia merita non nisi ex

misericordia et gratia Dei habemus; tum quia meritis nostris Deus non debet gloriam ex justitia, sed gloriam eis promisit ex misericordia. Ita S. Augustinus, epist. 103. Unde Paulus: « Gratia Dei, inquit, vita æterna, » Rom. vi, 23. Deus ergo fidelibus tribulatis et afflictis, quasi fortissimum solatium et fulcrum dat spem (imo seipsum in spe) « quam sicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, et incidentem usque ad inferiora velaminis, » Hebr. vi, 19. Hinc et Ovidius de spe cecinit, lib. I de Ponto, elegia 7:

Hæc dea cum fugerent sceleratas nuntius terras,
In diis invisâ sola remansit humo.

Porro vitam æternam graphico depingit S. Augustinus in suo de ea cum matre colloquio, lib. IX Confess., cap. x, ubi inter alia ait: « Venimus in mentes nostras, et transcendimus eas ut attingeremus regionem ubertatis indeficientis, ubi pascis Israel in æternum veritatis pabulo, et ubi vita sapientia est, per quam fiunt omnia ista, et quæ fuerunt, et quæ futura sunt, et ipsa non fit, sed sic est ut fuit, et sic erit semper; quia potius fuisse et futurum esse non est in ea, sed esse solum, quoniam æterna est: nam fuisse et futurum esse non est æternum. Et dum loquimur et inhiamus illi, attingimus eam modice toto ictu cordis, et suspiramus, et reliquimus ibi religatas primiliis spiritus. »

22. ET NOS QUIDEM ARGUTE JUDICATOS, — puta per se damnatos, re ipsa et facti evidentiâ, scilicet publica heresi et schismate convictos, ac atrocitate criminis condemnatos, etsi nemo in illos sententiam damnationis pronuntiet, juxta illud Pauli ad Titum iii, 10, de hæretico: « Subversus est cum sit proprio judicio condemnatus. » Nonnulli codices Græci legunt: *καὶ οὗτοι πῶς δίκαια διακρίθησιν*, quod Pagninus et Vatablus vertunt, et hos quidem commiseremini dum judicamini, scilicet ab eis, vel dum judicantes estis *επίστεως*, scilicet eos, quod Noster passive, sed eodem sensu vertit, *judicatos*. *διακρίθησιν* enim est verbum medium, unde tam active, quam passive verti potest. Rursus *ὀκνημένους*, *διακρίθησιν* vertit, qui se separant et segregant. Verum melius alii codices, quos sequitur Arabicus, *ὀκνημένους* et noster Interpres, legunt *ἀπεχθονήσιν*, id est *argute judicatos*. Sic enim constat antithesim cum altero partitionis membro, quod subdit dicitur: « Illos vero salvate. » Est partitio: pronomen enim *hos* refert hæreticos; *illos* vero, eorum discipulos, ab eisque seductos, de quibus egit toto capite, et paulo ante vers. 19: « Hi sunt, inquit, qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes. » Jam sensus est, q. d. Volo vos dilectionem conservare et exercere non tantum in fideles, sed etiam in infideles, apostatos et hæreticos, eorumque assecelas. « Hos » ergo, puta hæresiarchas, hæresisque doctores, disputando de heresi, *ἀπεχθονήσιν*, id est *judicatos*, redar-

gite, convincite (ut errore eorum patefacto ab omnibus vitentur et explodantur) *judicatos*, dum scilicet judicaveritis, verisque rationibus ostenderitis eorum errorem et schisma, ut jam si non sibi ipsis, certe aliis convicti, iudicati et damnati videantur. « Judicatos » ergo intellige obstinatos in heresi. « Illos vero, » puta discipulos hæreticorum, vel fideles qui eis incipiunt auscultare et nutare in fide, « salvate, » *σώσατε*, id est *servate*, ab imminente ruina in Gnosticorum hæresim, libidines et perditionem, quasi celerrime et violenter « de igne rapientes. » perinde ut pannus igne correptus et ambustus, illico violenter et injecta manu ex eo abripitur. Tò *de igne* notat Gnosticorum tum libidines, tum gehennæ meritum incendium. Unde Græca addunt *ἐκ πυρός*, id est *in timore*, vel terrore, q. d. Per minas et terrorem supplicii ac gehennæ salvate et eripite eos de igne inferni.

23. ALIIS AUTEM MISEREMINI. — Hæc jam desunt in Græco, in quo proinde bimembris est sententia, cum in Latino sit trimembris. Sensus ejus ergo est, q. d. Ipsos hæresis doctores acriter arguite, quasi tam suo, quam Dei et hominum judicio judicatos et condemnatos, ut cæteri timeant; eorum vero discipulos partim timore, partim miseratione et clementia pro eorumque indole ad fidem reducite. Addit quædam Arabicus que nec sunt in Græco, nec in Latino, sic enim vertit: *Quibusdam misericordiam facite, quando sunt in judicio vel contradictione, aut quando jure vel juridice corripuntur.*

Secundo, alii trimembrem hanc sententiam ita explicant, q. d. Manifestos hæreticos palam arguite: eos vero qui adhuc integri sunt et sani in fide, incolemes servate, et quasi ab incendio eripite: alios denique jam nutantes et in interitum propensos, non sine casto timore, commiseratione complectimini.

Tertio, alii tres hic peccatorum gradus distinguunt: Primum, in heresi et peccato obstinatum; hoc acriter argui dureque increpari jubet Judas, æque ac Paulus ad Titum ii, 13. Secundum, qui decepti in hæresim et peccatum inciderunt ex ignorantia, vel infirmitate, hos jubet de igne rapite. Tertium, qui penitentes culpam agnoscent veniamque postulant, horum misereri, eosque misericorditer, in gratiam et gremium Ecclesiæ recipi jubet. Omnia hæc probabilia sunt.

Moraliter, docet hic S. Judas quam animarum, etiam infidelium et hæreticorum, saluti incumbere debeamus, idque exemplo Christi et Apostolorum, qui se et omnia sua pro animabus salvandis impenderunt. « Empti estis pretio magno, » ait S. Paulus, I Corinth. vi, 26. Vide et obstepescere quam pretiosa sit anima quælibet; eam enim emit Christus pretio sanguinis sui. Pretium itaque animæ est sanguis Christi; ergo ipsa anima valet Christum, Christique sanguinem. « Magna res anima que Christi sanguine redempta est, » ait S. Bernardus, epist. 14; et S. Chrysostomus,

homil. 3 in epistol. I ad Corinthios: « Nil est, ait, quod animæ possit æquiparari, ne universus quidem mundus. Itaque etsi immensa pecunia pauperibus eroges, plus tamen effeceris si converteris animam. » Quocirca S. Dionysius, *Cælest. Hierarch.* cap. iii: « Divinarum omnium perfectionum, ait, divinissima est perfectio, Dei cooperatore esse, nimirum in reductione animarum ad sumum creatorem, » uti interpretatur ibidem Dionysius Carthusianus.

Secundo, docet S. Judas hunc animarum zelum debere esse celerrimæ et efficacem, cum ait: « De igne rapientes. » Sicut enim si quem puerum, vel amantem in eum tuam videremus, illico omnibus viribus eum etiam nolentem et resistentem inde raperemus: ita pariter animas per peccatum sponte ruentes in ignem gehennæ, omni conatu et celeritate, etiam per vim inde rapere debemus, juxta illud Amos iv, 41: « Facti estis quasi torris raptus ab incendio. »

Porro omne peccatum, omnis cupiditas est ignis, sed maxime libido: unde de ea a Gnosticis frequentatur, ait S. Judas: « De igne rapientes. » Primo enim sicut ignis urit corpus, ita libido urit mentem, juxta illud Virgilii de Didone:

Urit infelix et cæco carpitur igne.

et Ovidius, lib. I de Arte:

Venus in vinis, ignis in igne calet.

Quin et S. Paulus, I Cor. vii, 9: « Melius est nubere quam uri. » Secundo, sicut ignis in domo serpit, eamque totam pervadit et comburit: ita et libido totam hominis mentem, phantasiam, sensus membraque omnia pervadit et depascitur, juxta illud Job xxxi, 12: « Ignis est usque ad perditionem devorans et omnia eradicans genimina. » Tertio, sicut ignis a domo in domum proserpit, ab arbore in arborem, totamque plateam, urbem et silvam brevi tempore populantibus flammis occupat et inflammat, sic et libido unius vel paucorum in totam viciniam, urbem et rempublicam proserpit, eamque instar *ἔκρας* vel Vesuvii inficit et incendit. Quare initius occurrendum est, ignisque hic in suo fomite et scintilla est suffocandus et extinguendus, juxta illud: « Beatus qui tenebit et allidet parvulos suos ad petram, » Psalm. cxxvi, 9. Quarto, libido est ignis, quia igni gehennæ vicina: nil enim inter libidinosum et ignem gehennæ interjacet, nisi paries fragilis corporis, quo disiecto, illico ultricibus gehennæ flammis corripitur. Hinc Sodoma ardens igne libidinis, igne cælesti, imo gehennali conflagavit. Unde Glossa interlinealis ait, jubere S. Judam, « ut quadam vi studeant alios liberare de igne vitiorum, et sic de igne tormentorum. »

Quocirca ut hunc ignem libidinis ebullentem in se extingueret S. Franciscus, nives gelidas contractavit. Alius sollicitus a meretrice digitos in igne lucernæ cremavit, itaque ignem ignem supere-

ravit, duosque rapuit de duplici igne: nam et se servavit, et meretricem compunxit ac convertit. Ita Vite Patr. lib. V *De Fornicat.*, numer. 37. Alius matrem veltam per flumen translaturus, pallio vestem involvit ne eam tangeret; rogatus a matre causam, dixit: « Quia corpus mulieris ignis est, et ex matre mihi idea aliarum suggeritur feminarum. » Ibidem libello IV, numer. 68. Denique Ursinus presbyter moriens presbyteram suam manum ori admoventem repulit, dicens: « Recede a me, mulier, adhuc igniculus vivit, » ait S. Gregorius, IV *Dialog.* 40.

Tertio, docet S. Judas hunc animarum zelum debere esse junctum cum visceribus misericordie, cum ait: « Aliis autem miseremini. » Non enim peccatoribus indignari debet, qui eos salvare satagit, sed peccato; peccatorum vero misereri: sicut medicus phrenetico non indignatur, nec eum impugnat, sed ejus phrenesin. Unde S. Augustinus, serm. 13 *De Verbis Apostoli*: « Si per charitatem, inquit, imponitur disciplina, de corde lenitas non recedat. Quid enim tam piium, quam medicus ferens ferramentum? Plorat secundus, et secat: plorat urendus, et uritur. Non est ista crudelitas: seviri in vulnus, ut homo sanetur, quia si vulnus palpetur, homo perditur; » et S. Chrysostomus, hom. in illud *Psal.* ix, *Patientia pauperum non perit in fiam*: « Caritas, ait, servetur, et protervus homo increpatur, lingua clamat, et cor ariet; quia clamor iste, etsi clamat, intus amat. » Et S. Basilus in *Regul. brev.*, inter. 296, indicium boni animarum curatoris assignat, « si adversus peccantes admirabilem illam et horrore plenam sanctorum virorum misericordiam imitatus sit. » Hac misericordia excellit S. Martinus, qui, ut narrat Sulpitius in ejus Vita, cap. xxv, diabolo dixit: « Si tu ipse, o miserabilis, ab hominum insectatione desisteres, et te factorum tuorum vel hoc tempore, cum dies iudicii proxima est, peniteret, ego tibi vere confisus in Domino Christi misericordiam pollicerer. » Subdit Sulpitius: « O quam sancta de Domini pietate presumpcio, in qua etsi auctoritatem prestare non potuit, ostendit affectum! » Diabolus enim quia damnatus et in malo obstinatus, ut peniteret nequit, ita misericordie et venie est incapax. Huc facit quod monet Philo, lib. *De Sacrificio Cain et Abel*, conandum esse, ut etiam certo pendentes a suis vitiis quantum possumus, servemus, tum ut nostro officio perfungamur, tum ut minus peccent minusque damnentur, atque ita imitemur bonos medicos, qui etsi vident aegrum sanari non posse, omnem tamen ei curam adhibent, ne officio suo defuisse videantur. A medico enim et pastore requiritur cura, non curatio, utpote cum morbus non raro sit incurabilis.

MISEREMINI IN TIMORE, — proponendo eis penas inferni, aequae ac temporales, quae eis timorem incutiant ut se convertant; vel potius « in timore, » quasi dicat: Timendo ne, si immisericores et

duri sitis in prolapso, aut improcenter cum eis agatis, vos quoque in idem simile peccatum deserente Deo prolabamini, itaque vicissim Deum immisericores et durum in vos experiamini, juxta parabolas servi rigide a conservo exigentis omne debitum, *Matth.* cap. xviii, vers. 33. Hoc est quod monet Paulus *Galat.* vi, 1: « Fratres, etsi praecipuus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans teipsum, ne et tu tentaris. » Ita S. Ambrosius, Dominicus, Eligius, audientes confessiones flebant ex compassione peccatorum: quia, ut ait S. Augustinus in *Solitog.* cap. xv: « Nullum peccatum est quod unquam fecerit homo, quod non possit facere alter homo, si desit creator a quo factus est homo. » Rursum, « in timore, » id est cum quadam velut reverentia, tum versus Deum, tum versus imaginem illius, quam frater peccato suo turpavit: ita noster Lorianus. Minus recte aliqui in timore referunt ad « odientes, » quod sequitur.

ODIENTES ET (et, id est etiam, vel interim) EAM QUE CARNALIS EST, MACULATAM (græce *καὶ τῆς ἐπιθυμίας*, id est a carne maculatam) TUNICAM. — Pendent hæc ex eo quod præcessit: « Aliis autem miseremini in timore, » q. d. Volo vos misereri seductorum a Gnosticis, sed cum timore et odio, non hæreticorum, sed heresis, ne scilicet eorum familiaritate illecti ipsi suam scabiem vobis affricent, ac suam libidinem et hæresim anhelandum allent. Quare moneo ut animas eorum amando convertere satagatis, sed interim odiatis eorum maculatam vestem et tunicam. At quenam hæc? *Primo*, aliqui accipiunt concupiscentiam, quam Paulus vocat veterem hominem, eumque exul jubet cum actibus suis, *Coloss.* iii, 9.

Secundo, alii per « tunicam » accipiunt carnem: hæc enim est quasi vestis anime, hancque Gnostici maculabant suis libidinibus, juxta illud vers. 8: « Et carnem quidem maculant. »

Tertio, alii accipiunt hypocrisin et speciem pietatis, quam exterius suis sordibus lidem pretebant; erant enim interius spurci, omnique libidine polluti.

Quarto et optime; per « maculatam tunicam » accipe turpes et carnales mores et affectus (hi enim sunt quasi vestis anime, pulchra si pulchri, turpis si turpes), turpem vivendi modum, sordidatam libidinibus et vitis conversationem: sordida enim opera sunt quasi sordida indumenta animi: ita Vatablus, et Clemens Alexandrinus: « Maculata tunica, inquit, est cum spiritus concupiscentis pollutus est carnalibus. »

Alludit *primo*, ad ritum legis veteris *Levit.* xv, quo vestes lepra, sanguine vel semine polluturum, pollute censebantur, ita ut quicumque eas tangeret, legaliter pollueretur, et arceretur tam a templo, quam a convitiis hominum. *Secundo*, ad profanas crapulas et libidines Gnosticorum, quem in vestes ipsas delitebant, easque infidebant et

maculabant, juxta illud vers. 12: « Hi sunt in epulis suis macula. » *Tertio*, ad vestem candidam quæ fideles induuntur in baptismo, ut moneantur candorem internum tueri et conservare, ideoque audiunt a sacerdote baptizante: « Accipe vestem candidam, sanctam et immaculatam, quam perferas sine macula ante tribunal Domini nostri Jesu Christi, ut habeas vitam æternam, et vivas in sæcula sæculorum, amen. » Vide S. Augustinum, serm. 139 *De Temp.*, et S. Ambrosium, lib. *De Initiandis*. Sensus ergo est, q. d. Videte, o fideles, ne agendo cum Gnosticis vestem candidam innocentie, quam in baptismo accepistis, eorum impuritate et libidine contaminetis, sed illam plane odite et execramini. Ita de Valentiniano Imperatore legitur apud Sozomenem, lib. vi, cap. vi, quod cum adhuc militaret sub Juliano Apostata, dum cum eo ingressus templum idolorum, sacerdos rosoidis frontibus Julianum aspergeret, gutta una in vestem Valentiniani incidit; quare ipse illico, audiente Juliano, pollutum se dicens, non expiatus sacerdotem increpuit, pugnoque percussit, quin et vestis partem gutta aspersam præcidit et abiecit.

Moraliter, docet hic Judas charitatem fidelium debere esse prudentem et circumspectam, ne dum alios volunt salvare, seipsos perdant. Quare qui conversatur cum peccatoribus, præsertim confessoriis, qui foedissima scelera audiunt, præmunitur se oratione, atque odio et execratione maculate tunice, puta omnis vitii et sordis. Thomas Cantipratensis refert se per S. Lutgardem impetrasse a Deo, ut in excipiendis confessionibus nulla turpi narratione commoveretur, cum tamen alias frequenter et graviter turpibus phantasmatis torqueretur: ita habet Vita S. Lutgardis, lib. II, apud Surium, die 16 junii. Prius ergo se solident sacerdotes in castitate et virtute, ac deinde cum inestis et scleratis agant, eosque convertant, ne si in ea debiles sint et infirmi, a validiore obœnitate et scelere vineantur; perinde ac debiles, qui manum natantibus jam submergendis porrigunt, ut eos extrahant, ab his utpote validioribus in undas pertrahuntur et merguntur.

24. EI AUTEM QUI POTENS EST VOS CONSERVARE SINE PECCATO. — Syrus ἱ Arabibus addunt, et sine macula, ut crearetis ἱ maculata Gnosticorum tunica, de qua proxime sermo præcessit. Doxologia magnificentè obsignat S. Judas epistolam, ait Œcumenus, toto cordis affectu celebrando Dei attributa et magnificentiam ostensam in Christo. Doxologia hæc tacitum continet votum et precem, ut scilicet Deus fideles sine peccato conservet, et immaculatos sistat Christo gloriose advenienti ad iudicium, ut ab eo gloria donati exultent, eumque laudent in omnia sæcula. Simili modo S. Paulus claudit epistolam ad Romanos. xvi, 25: « Ei autem qui potens est vos confirmare juxta Evangelium meum, etc., soli sapienti Deo per Jesum Christum, cui honor et gloria in sæcula sæculorum, amen. »

Sic et S. Petrus claudit primam epistolam, vers. 41: « Ipsi gloria, inquit, et impertant in sæcula sæculorum, amen. » Videm secundam cap. iii, vers. 18: « Ipsi gloria et nunc, et in diem eternitatis, amen. »

Porro doxologia hæc opponit blasphemias et hæresibus Simonis et Gnosticorum. Simon enim dicebat se esse Deum et redemptorem, non Christum: sua gratia, non Christi non salvari. Gnostici negabant peccatorum turpitudinem, punitionem et iudicium universale. Hæc ergo in doxologia hæc proficitur S. Judas, Deumque celebrat ut solum salvatorem, solum glorificatorem, solum potentem, solum mirabilem patratorem, solum dominantem, solum magnificentem, solum gloriosum, solum æternum.

Nota: *Et qui potens est* non tantum significat Deum posse, sed et velle non conservare sine peccato, adeoque conservaturum, nisi nos et ejusque opi et gratie desimus. Simili phrasi ait Paulus, II *Corinth.* ix, 8: « Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis. » Potens est, id est potest, scilicet, vult et facit abundare omnem gratiam in suis fidelibus.

Hinc discimus neminem sine Dei gratia posse vitare omnia peccata, et vivere sine peccato, etiam gravi et mortifero: per ejus autem opem ordinarium posse nos omnia mortalia vitare, non tamen omnia venialia ad longum tempus, nisi ex specialique privilegio, quale concessum fuisse B. Virginii credit Eclesia, ait Concilium Tridentinum, sess. VI, can. 23, et cap. 1: « Justorum; ait, illa vox est et humilis et verax: Dimitte nobis debita nostra. » Unde S. Augustinus, *De Natura et Gratia*, cap. x: « Hoc, inquit, confiteatur, quod impietate scleratissima negatur, sine gratia Dei hominem sine peccato esse non posse. » Et S. Cyprianus, *De Oper. et Elemos.*: « Si, inquit, nemo esse sine peccato potest, quisquis se inculpatum dixerit, aut superbus, aut stultus est; » et S. Gregorius, lib. XI *Mor.*, cap. ix: « Multi, ait, in hac vita sine crimine, nullus vero esse sine peccatis valet. » Quocirca Arabibus vertit, *etenim solus nostra potens est ut custodiat vos sine peccato, et sine macula, seu vitio.* Per « salutem » intelligit Deum salvatorem, ejusque gratiam salutiferam per Christum datam. Deus enim solus per se et natura sua est impeccabilis, tum quia ipsius ratio et voluntas sibi, et angelis ac hominibus est omnis recti bonique norma et regula, ut docet S. Thomas, I *part.*, *Quest.* LXIII, art. 4. Creatura vero omnes per se peccabiles sunt, sed a Deo participant ut non peccent, et subinde ut peccare non possint: uti Beati. Quo ergo magis accedunt ad Deum, eo magis recedunt a peccato, fiantque tandem quasi impeccabiles, ut docet S. Augustinus, lib. XIII *De Civit.*, cap. xxx; unde S. Hieronymus, lib. II *Contra Pelagianos*: « Absque vitio, ait, quod dicitur *xxxix*, id est *nullitia*, hominem esse posse aio: *ἀσφαλτος* »

ut, id est sine peccato, esse nego; id enim soli Deo compelli, omnisque creatura peccato subiacet, et indiget misericordia Dei. » Et Tertullianus, lib. *De Prescript. heret.*: « Soli Deo Filio, ait, servabatur, sine delictis permanere. »

ET CONSTITUTE ANTE CONSPECTUM GLORIE SUE IMMACULATOS. — Græce ἀβλαβούς, id est irreprehensibiles. « Conspectum gloriæ » vocat primo, præsentiam Dei gloriosi, in qua omnes in hac vita consuetudine, juxta illud *Eccl.*: « Vivit Dominus exercituum ante ejus vultum sto, » *III Reg.* cap. xviii, vers. 13, quasi dicat: Ut in oculis Dei sis et ambuletis immaculati. Ita Dionysius; unde Clemens Alexandrinus exponit, « coram angelis, » *q. d.* Ut omnia faciatis quasi vidente Deo et SS. angelis; sic Paulus ait *Ephes.* 1, 4: « Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti et immaculati in conspectu ejus in charitate. » Et Zacharias: « Serviamus illi in sanctitate et justitia coram ipso omnibus diebus nostris, » *Luce* cap. 1, vers. 74.

Secundo et planius, « conspectum gloriæ » vocat gloriam Dei, qua gloriosus apparet, conspiciet et conspicietur a Beatis in visione beatifica: huic enim nemo sistetur nisi plane purus et immaculatus, *Apoc.* xxi, 24; unde Syrus vertit, sine naevo: nullus enim vel minimus naevus admittitur ad istam gloriam. Unde sequitur: « In adventu Domini: » ita Bede. Lyranus, Thomas Anglicus et alii. Ad hæc *Eccl.* gloriam celestem juxta oculos cordis: « Sursum corda, » *Eccl.* S. Augustinus in *Psal.* xxxi: « Erige cor sursum, ne putrescat in terra. »

ET EXULTATIONE, — tum qua exultat sancta conscientia in hac vita, eo quod nullius mali sibi sit conscia, juxta illud *Psal.* xxxi, 11: « Letamini in Domino et exultate justi, et gloriamini omnes recti corde. Nam « secunda mens quasi jube convivium, » *Prov.* xv, 15. Tum potius qua exultant Beati in celo, juxta illud: « Exultabunt sancti in gloria, » *Psal.* cxlix, 3; « Gaudium et exultationem obtinebunt, » *Isaie* xxxv, 10. Exultatio enim Beatorum de Deo viso et possessio, est ipsa Dei fruitio, ideoque vel est ipsa formalis beatitudo, ut vult Medina, I II, *Quest.* III, art. 4, et alii; vel potius est beatitudinis in visione Dei consistentis fructus, flos et complementum, uti docent passim cæteri Theologi. Porro exultatio est gaudii excessus cum quadam cordis corporisque subsultatione. Unde græce ἐκπληξασθαι, id est exultare, dicitur quasi ἐξεν εὐδαιμον, id est, valde saltare et exultare, quod Hebræi vocant קָרָנָן, id est jubulare, et קָרָנָן אלַּת, id est exultare. Unde Græcum ἐκπληξασθαι.

Præclare S. Augustinus in illud *Psal.* cxlviii, *Laudate Dominum de caelis*: « Etsi corpus nostrum, ait, adhuc in Babylonia tenetur, cor nostrum ad Jerusalem præmittatur. Laudet ergo tota creatura Dominum, quia hoc ibi facturi sumus, quod hic

præmeditatur. Coelestia tranquilla sunt, ibi semper gaudium, nulla mors, nulla molestia, semper laudant Deum Beati. Nos adhuc in imo sumus, sed cum cogitamus, quomodo illic laudetur Deus, cor ibi habeamus, et non sine causa audiamus: Sursum corda. Levemus cor sursum, ne putrescat in terra: quoniam placet nobis quod ibi agunt angeli. Laudate ergo eum in excelsis. »

IN ADVENTU DOMINI NOSTRI JESU CHRISTI. — Deunt hæc nunc in Græco, Syro et Arabico, et in nonnullis Latinis antiquis. Adventum secundum Christi intelligit, puta gloriosum ad judicium, quo omnes Sanctos beabit et glorificabit, juxta illud *II Thessal.* 1, 10: « Cum venerit glorificari in sanctis suis, et admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt. » Hinc S. Franciscus in *Explicatione orationis Dominice*, illud, « Adveniat regnum tuum, » sic explicat: « Adveniat regnum tuum et regnes in nobis per gratiam tuam, et facias nos venire ad regnum tuum, ubi est tui visio manifesta, tui dilectio perfecta, tui societas beata, tui fruitio sempiterna. »

25. SOLI DEO SALVATORI NOSTRO. — Salvatoris nomen nunc Jesu Christo: Jesus enim idem est quod Salvator; nunc Deo Patri, vel potius toti SS. Trinitati tribuitur: hæc enim nos salvat per Christum. Ita hic Deus, puta tota SS. Trinitas, vocatur Salvator noster, juxta illud *Psal.* xxxi, 3: « Homines et jumenta salvabis, Domine, quemadmodum multiplicasti misericordiam tuam, Deus, » *Et I Timoth.* iv, 10: « Speramus in Deum vivum, qui est Salvator omnium hominum, in maxime autem fidelium. » Græca addunt σωτήρ, id est sapsientia: solus enim Deus per se et per essentiam est sapiens, bonus, polens: angeli enim, homines et creaturæ a Deo participant et emendicant particulam bonitatis, sapientie, potentie, etc. Porro apte ὁ sapienti jungitur « Salvatori, » quia scientia sanctorum est scientia salutis, *Sapient.* x, 10; *Luce* 1, 77. S. Judæ concinit S. Paulus *I Timoth.* 1, 17, dicens: « Regi autem sæculorum immortalis, invisibili, soli Deo honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen. »

PER JESUM CHRISTUM. — « A natura propria, ait S. Bernardus, serm. 2 *De Circumcis.*, habet noster Jesus ut sit Salvator; innatum est ei nomen hoc, non inditum ab humana vel angelica natura. » Per Christi enim nativitatem, prædicationem, miracula, passionem, mortem, resurrectionem, etc., innotuit, imo toto orbe celebrata est Dei gloria, magnificentia, imperium et potestas, juxta illud Christi: « Pater, clarifica nomen tuum; » et facta est vox de celo: « Et clarificavi, et iterum clarificabo, » *Joann.* xii, 28; et cap. xvii, vers. 1: « Pater, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te; » et vers. 6: « Manifestavi nomen tuum hominibus. »

GLORIA. — « Gloria, » græce δόξα, id est claritas, « est clara cum laude notitia, » inquit ex Aristotele et Cicerone S. Augustinus, lib. LXXXIII *Question.*,

Quest. XXXIII; vel, ut S. Basilus, lib. *De Spiritu Sancto*, cap. xxiii, gloria est commemoratio mirabilium que alioqui insunt, præsertim Deo. Vel, ut alii, « gloria est notitia clarior alicujus excellentie; » vide S. Hieronymum in cap. v ad *Galat.*, et Dominicum Soto in IV, dist. xlix, *Quest.* III, art. 4. Gloriam hanc sibi uni reservat Deus, *Isaie* xliii, 8, dicens: « Gloriam meam alteri non dabo, » quia gloria propria est, propriæque debita soli Deo ob infinitam ejus majestatem, celsitudinem, magnitudinem, magnificentiam. Ita Angeli et Beati omnes accinunt Deo gloriam, *Apoc.* cap. iv, 11, cap. v, 12, cap. xix, 7. Idem imitantur Sancti in hac vita. Unde S. Ignatius, fundator Societatis nostræ, hoc habuit, nobisque impressit elogium: « Ad majorem Dei gloriam. » Optat ergo S. Judas Deo gloriam, ut scilicet omnes angeli, omnes homines, omnesque creaturæ eum ut summam majestatem celebrent, prædicent, laudent et glorificent.

ET MAGNIFICENTIA. — Syrus, potentia; græce μεγαλοπρᾶξια, id est majestas, magnitudo, magnificentia, decus, amplitudo, dignitas. Magnificentia autem est magnorum operum patratio, item magnam personæ decus, splendor, ornatus, majestas: utroque modo Deus est magnificentissimus. Unde millia millium ministrant ei. Hinc dicta est magnificentia virtus, quam ita definit Cicero, lib. II *De Invent.*: « Est rerum magnarum et excelsarum cum animi ampla quadam et splendida propositione agitatio atque administratio. »

ET IMPERIUM. — Græce ἐξουσία, id est robur: ita Syrus et Arabicus. Deus enim in omnes et omnia plenissimum, robustissimum et efficacissimum habet jus et imperium, estque summus Universi imperator et dominator. Jam S. Judas et Sancti ex summo Dei amore et reverentia, optant Deo magnificentiam et imperium, quasi congratulando ei, gaudente et desiderando, ut in eo semper illa perseverent; rursum, ut ab angelis et hominibus illa agnoscantur, colantur et celebrentur.

TU REQUIES TRANQUILLA PIIS, TE CERNERE FINIS :
PRINCIPIUM, VECTOR, DUX, SEMITA, TERMINUS IDEM.

Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. O summe veritas, vera charitas, chara æternitas, Deus meus et omnia: fac nos te sapere, tibi vivere tibi mori, te frui per æterna sæcula sæculorum. Amen.

Vide dicta *Habacuc* II, ad illud vers. 20: « Domini autem in templo sancto suo, sicut a facie ejus omnis terra. »

ET POTESTAS. — ἐξουσία; SYRUS, dominatio; Arabicus, potentia, cui scilicet nemo resistere valet. Potestas est quasi executive imperii: executur enim efficaciter quæquæ voluntas Dei imperat. Porro Hugo considerat gloriam Dei in se, magnificentiam in operatione, imperium in regimine omnium, ut omnis voluntas ejus fiat; potestatem, ut nihil ei resistat. Lyranus gloriam explicat, in quantum Deus apparet dignus omni laude; magnificentiam, de diffusionem bonitatis ejus super omnia; imperium, de obedientia totius creaturæ ad ipsum; potestatem, de punitione malorum et præmiatione bonorum.

ANTE OMNE SÆCULUM, — scilicet fuit et constitit, « et nunc » consistit; vel potius opto precor ut consistat. Aut, *q. d.* Quæ illi ante omnia sæcula debentur, eadem ei « et nunc, » puta in præsentii vita a fidelibus, « et in omnia sæcula » a Beatis in celo reddantur.

ET IN OMNIA SÆCULA SÆCULORUM. — Græce, καὶ ἐν αἰῶνας τοῖς αἰῶνας; SYRUS, et in omnes ipsas æternitates: licet enim una sit Dei æternitas, tamen hæc infinitas ævorum angelicorum et temporum humanorum æternitates, etiam quas mens effingere potest, ambit, complectitur et transcendit.

AMEN, — id est, fiat, fiat, ut vertunt Septuaginta. Vide dicta *I Corinth.* xiv, 16, et *II Corinth.* 1, 20. Justi enim « nunc, » id est in hac vita, glorificant Deum; Beati vero in celo glorificabant Deum per omnem æternitatem, juxta illud *Psal.* lxxxiii, 5: « Beati qui habitant in domo tua, Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. » Ubi præclare S. Augustinus: « Noli, ait, timere ne non possis semper laudare, quem poteris semper amare: si cessabis a laude, cessabis ab amore; ab amore cessare non poteris. » Denique Boetius, lib. III *De Consol.* metro 9, ita Deo, quasi principio et fini omnium, concinit et jubilat: